

Ciutadania europea i drets polítics
**"El ciutadà europeu i la vida democràtica al país de
residència"**

Barcelona, 17 d'octubre de 2013

Bon tarda a tothom,

Amigues i amics,

En primer lloc, vull agrair la invitació a la Càtedra Jean Monnet, i de manera especial al Professor Gregorio Garzón, per convidar-me a participar en aquest seminari sobre Ciutadania europea i drets polítics; i també per poder compartir les reflexions i els debats amb els ponents que avui m'acompanyen - en Santi Fisas i en David del Valle - i amb el moderador, el company i amic Joan Marcet.

Com en el cas de l'edició de l'any passat d'aquest seminari - en la que també vaig tenir ocasió de participar -, els temes que avui ens ocupen són centrals pel futur de la UE com a projecte de vocació essencialment política de fer dels ciutadans i ciutadanes, els seus beneficiaris i protagonistes.

Més concretament, i pel que fa a la vida democràtica dels ciutadans i ciutadanes europeus al seu país de residència - més enllà del seu Estat Membre d'origen - faré alguns comentaris sobre:

- la **situació actual**;
- els **problemes**; i
- els **reptes i oportunitats** que s'ens presenten - especialment ara, a pocs mesos d'unes eleccions europees.

Sobre la **situació actual**: recordar algunes nocions sobre el concepte de ciutadania de la UE i els seus límits i marcs legals:

- El dret de sufragi actiu i passiu a les eleccions al Parlament Europeu en l'Estat Membre de residència suposa una aplicació del principi de no discriminació entre nacionals i no nacionals i és una culminació dels drets de lliure circulació i residència contemplats als Tractats.
- En aquest sentit, el Tractat de Maastricht (1993), va introduir i reconèixer, per primer cop, el concepte de "ciutadania europea" i els drets que l'acompanyen - entre

altres, el dret a votar i a ser candidat a les eleccions al PE i a participar - segons les circumstàncies estipulades a la legislació - a les eleccions europees i municipals a altres Estats Membres diferents al d'origen (TFUE, article 20, apartat 2, lletra b).

- Amb el Tractat de Lisboa i la Carta de Drets i llibertats fonamentals de la UE - que, recordem, és jurídicament vinculant -, es reforcen aquests drets i altres drets cívics.

Aquest marc jurídic fonamental es complementa amb:

- Les Directiva 93/109/CE i la 2013/1/UE que fixen les modalitats de l'exercici de sufragi actiu i passiu a les eleccions europees i locals per part dels ciutadans residents, no nacionals.
- La jurisprudència del Tribunal Europeu de Justícia recorda que els Estats Membres han de respectar els principis generals de la legislació de la Unió i no poden dispensar un tracte discriminatori pel que fa al dret de sufragi dels ciutadans. Tot i que competeix a cada Estat Membre fixar

les seves condicions per l'adquisició i la pèrdua de la nacionalitat, s'han de tenir sempre en compte l'estatut de ciutadania de la Unió.

Aquests instruments legals dels que s'ha dotat la Unió Europea, si bé ens permeten ordenar la vida democràtica dels ciutadans a escala europea, plantejen algunes dificultats i obren nous reptes per afrontar.

Pel que fa als **principals problemes** en l'aplicació del marc jurídic europeu vigent:

1) Les normes europees no tenen l'efectivitat desitjada...

- El nombre de ciutadans de la Unió Residents als Estats membres diferents al seu propi que voten a les eleccions al PE és reduït i aquells que es presenten com a candidats són insignificants;
- Hi ha una notable falta de comunicació i publicitat de les normes per l'exercici d'aquests drets, fet que limita encara més la participació dels ciutadans i ciutadanes residents en

un Estat Membre diferent al seu estat d'origen - i, lògicament, per extensió obstaculitza la plena satisfacció de la lliure circulació.

2) ... i a vegades, entren en conflicte amb les competències i la legislació pròpia dels Estats Membres

- Els requisits per poder votar al lloc de residència, varien entre Estats.
- Entretant, el Consell Europeu - és a dir, els EEMM; o més concretament, en aquest cas, alguns EEMM - han bloquejat propostes de la Comissió per facilitar la participació electoral dels residents.

En definitiva, es tracta de poder gaudir de l'exercici ple de la ciutadania i la democràcia.

Ara, en relació als **principals reptes i oportunitats** en un futur immediat, tenim:

1r repte) Concreció del règim electoral perquè les eleccions al Parlament Europeu tinguin un veritable abast europeu

Com ja vaig assenyalar en el seminari de l'any passat, aquest és un assumpte cabdal que ha estat centre de debat. De fet, ho ha estat de manera molt especial a la meua família política, la dels socialistes europeus (PES i FEPS). Com molts sabreu, algunes de les propostes que s'han plantejat són:

1. la necessària vinculació dels resultats de les eleccions al PE a la composició de les institucions, sobretot a l'elecció del President de la Comissió Europea; i, per tant, la designació d'un candidat únic a presidir aquesta institució per part dels partits polítics europeus;
2. l'establiment de veritables llistes transnacionals europees.

Pel que fa a la presentació d'un candidat a presidir la Comissió Europea (1):

- el passat mes de juliol el ple del Parlament va aprovar l'informe sobre la "millora de les disposicions pràctiques per la celebració de les eleccions de 2014". Entre altres

elements, el document insta als partits europeus a formalitzar les seves candidatures per la presidència de la Comissió Europea i a presentar els seus respectius programes, per organitzar una "campanya d'abast europeu"; i a que "el partit europeu que guanyi les eleccions sigui el primer a tenir en compte per la nominació del candidat a presidir la Comissió".

- L'informe també recull altres disposicions per la millora de la vida democràtica de la ciutadania europea com, fer una crida als partits polítics per tal que incloguin en les seves llistes ciutadans i ciutadanes de la UE residents a Estats membres diferents del seu d'origen.

Pel que fa a la definició d'una veritable circumscripció europea amb llistes transnacionals (2), la manca d'acord entre els grups polítics al Parlament no ha permès tirar endavant aquesta iniciativa.

2n repte) Gestió de l'extensió del sufragi dels residents, no nacionals, per a altres comteses electorals

Més enllà dels drets de sufragi a les eleccions europees i municipals pels residents no nacionals, caldria començar a considerar la seva participació a altres cites electorals. En aquest sentit, alguns Estats Membres retiren el dret a participar a les eleccions nacionals i regionals als seus ciutadans residents fora del seu territori, abocant-los a la privació de drets democràtics fonamentals. És el cas del Regne Unit, per exemple.

La conseqüència indirecta d'aquesta circumstància és que aquests ciutadans no estan representats al Consell Europeu, en la mesura que no han pogut votar en unes eleccions nacionals.

Aquesta mena de "fallida democràtica" - si em permeteu aquesta denominació - també ha estat debatuda al Parlament Europeu, a la Comissió de Peticions, on alguns ciutadans afectats varen presentar el seu cas.

Es tracta d'un problema de transcendència europea que vulnera - en última instància - els drets de lliure circulació i no discriminació. Tanmateix, cau en la competència dels Estats Membres i dels acords de reciprocitat entre ells. És un tema complex que, de ben segur, podrem comentar més tard amb els ponents que m'acompanyen.

Per ara, només una reflexió al respecte: no deixa de ser paradoxal que un conflicte que afecta tan directament l'abast de la ciutadania europea s'hagi de gestionar a nivell nacional, dels Estats. El moll de l'os és la dicotomia entre els conceptes de "residència i nacionalitat". O bé, ampliem els drets dels residents o els facilitem la seva "naturalització" a l'estat de residència.

I, finalment, vull apuntar un 3r i últim repte) **la concreció de mecanismes de democràcia participativa i la posada en marxa de l'anomenada Iniciativa Ciutadana Europea (ICE).**

Com sabeu, la ICE és un instrument que permet la recollida de

signatures de ciutadans d'almenys 7 Estats Membres per fer propostes de llei a la Comissió Europea - en temes en que aquesta tingui competència.

Un dels debats que caldrà abordar d'aquí dos anys, quan s'obri el procés de revisió del Reglament de la ICE, serà, precisament, el de determinar qui pot participar en la recollida de signatures. Pot ser un bon moment per plantejar la definició dels límits de la "ciutadania europea" així com per poder avançar en la resolució de la dicotomia entre "nacionals i residents.

De tot això, de ben segur, us en parlarà en David del Valle, representant de la ICE "Let me vote".

En definitiva - i com heu pogut veure - el concepte de ciutadania europea té encara contorns poc definits. Per això, confio que les eleccions europees de l'any vinent i les institucions renovades després de la comtesa, li dediquin el temps de reflexió i debat que una societat robusta democràticament exigeix. De moment,

però, espero que l'espai que li estem dedicant avui en aquest seminari permeti començar a abonar el terreny per seguir avançant...

Moltes gràcies per la vostra atenció.